

RECENZE KNIHY

Heim E.: Die Welt der Psychotherapie. Entwicklungen und Persönlichkeiten

Klett-Cotta, Stuttgart, 2009, 252 stran.

Edgar Heim, emeritní profesor psychiatrie a psychoterapie na univerzitě v Bernu, byl v letech 1989-1996 předsedou Mezinárodní federace pro psychoterapii (IFP) a má jak bohatou klinickou zkušenost s psychoterapií, tak široký rozhled po přístupech a metodách, na které pohlíží ze střízlivého integrativního hlediska. Je mj. spoluautorem praktické publikace „Na problém orientovaná psychoterapie“, kterou ve slovenském překladu vydal J. Hašto. V monografii „Svět psychoterapie“ se Heim zaměřil na historické kořeny psychoterapie, na to, jak se obor psychoterapie vyvíjel od svých počátků v 19. století až do konce 20. století.

Počátky začínají Mesmerem, Charcotem, Bernheimem, Janetem a Forelem, pokračují Duboisem, E. Bleulerem, Freudem, Adlerem, Jungem a Abrahamem a dále J. H. Schultzem a E. Kretschmerem.

Autor se podrobně zabývá kontroverzní situací psychoterapie před 2. světovou válkou a během ní v nacistickém Německu a souběžným vývojem ve Spojených státech, kam z Evropy emigrovala před nacismem řada významných židovských psychoterapeutů s psychoanalytickým zaměřením, a kde se zároveň začalo rozvíjet původní americké behavioristické pojetí (J. Watson, M. Jonesová).

V *poválečné období* pak autor sleduje vývoj podle jednotlivých zemí. V Německu věnuje pozornost např. přínosu H. Schultz-Henckeho, A. Mitscherlicha a velkému významu výukových Psychoterapeutických týdnů v Lindau, započatých v roce 1950 E. Speerem, a dále každoročně organizovaných H. Stolzem. (Se Stolzovou podporou se jich postupně zúčastňovala i řada českých psychoterapeutů.) Ve Švýcarsku se kromě Jungova institutu prosadil např. M. Boss, v Rakousku mj. V. Frankl a E. Ringel. V Norsku se v roce 1973 konal významný světový psychoterapeutický kongres. Pozornost věnuje autor i psychoterapii „v socialistických zemích“ v letech „železné opony“ a výstižně charakterizuje omezující vliv totalitních režimů i specifickou situaci psychoterapie v NDR, SSSR, Litvě, Polsku, Československu, Rakousku a Jugoslávii. Jako zdroj poznatků uvádí vedle svých osobních kontaktů i moji monografii „Psychoterapie“ z roku 1967. Z československých psychoterapeutů jmenuje J. Skálu, M. Hausnera, E. Syříštovou a O. Kondáše.

Ve druhé části monografie se autor zaměřuje na hlavní psychoterapeutické proudy od padesátých let až do současnosti. Z psychoanalytiků se podrobněji zabývá H. Hartmannem a E. Eriksonem, anglickou školou (A. Freudová, M. Kleinová, D. Winnicott a J. Bowlby) a školou Franzouze J. Lacana. Dále připomíná přínos interpersonálního přístupu H. Sullivana, T. Frenche a F. Alexandra, K. Horneyové a E. Fromma, referuje o učení Junga, daseinsanalýze L. Binswanger a M. Bosse a logoterapii V. Frankla. Podrobně popisuje přístup behaviorální terapie podle J. Wolpeho a H. Eysencka, humanistický přístup A. Maslowa, C. Rogerse a R. Tausche, Gestaltterapii S. Perlse a transakční analýzu E. Berna.

Léta *sedmdesátá a osmdesátá* jsou podle Heima charakterizována všeobecným přijetím psychoterapie. Vznikají výcvikové instituty, formulují se požadavky na profesi psychoterapeuta, pokračuje vývoj a často i štěpení v jednotlivých směrech. Např. v psychanalýze se rozvíjí koncepce O. Kernberga a H. Kohuta a vzniká krátká

psychoanalytická psychoterapie D. Malana a H. Struppa, přičemž klasická psychoanalýza je z více stran kritizována. Štěpí se i behaviorální terapie, do níž zasahuje původně samostatný racionální či kognitivní přístup A. Ellise a A. Becka, s nímž ji spojují např. D. Meichenbaum a J. Mahoney v kognitivně-behaviorální psychoterapii (KBT). A. Lazarus ji k nelibosti Wolpeho eklekticky rozšiřuje na „multimodální psychoterapii“. Klerman a Weissmanová vytvářejí svoji verzi „interpersonální psychoterapie“, dosti blízkou KBT a využitou spolu s Beckovou kognitivní terapií v rozsáhlém výzkumu.

Potěšilo mne, že Heim výstižně informuje i o nové vlně zájmu o hypnózu, a to jak o originální variantě hypnoterapie podle M. H. Ericksona, tak o vědeckém výzkumu hypnózy a hypnability v Hilgardově stanfordské laboratoři. Důkladně, zaslíbené a citlivě rozebírá Heim dále vývoj americké humanistické psychoterapie, přijímané zpočátku vedle psychoanalýzy a behaviorismu s nadšením jako významnou „třetí sílu“ podtrhující individualitu, zdroje a svobodnou volbu jednotlivé osobnosti, později však částečně degradující s rozpadem do akademicky obtížně přijatelných ezoterických větví. Nicméně ji v posledních letech činí znovu přijatelnou větev vědecky zkoumající základní principy i účinnost terapeutického postupu (např. Elliott). V této souvislosti se dozvídáme řadu informací i o dalším vývoji rogersovského přístupu, o terapiích orientovaných na tělo, o vývoji arteterapie, muzikoterapie a taneční terapie, o relaxacích a o Leunerově terapii katatymně imaginativní. Samostatné výstižné kapitoly jsou věnovány i vývoji skupinové psychoterapie (Lewin, hnutí encounter, Foulkes, Bion, Yalom, M. Jones, Moreno, Balintovské skupiny) a terapii rodinné a párové (Ackerman, Bowen, Satirová, Minuchin, Watzlawick, Selvini Palazzoli, Stierlin, kontroverzní Hellinger a párový terapeut Willi).

Poslední část se zaměřuje na výhledy do současného století. Autor zde poukazuje jednak na kvantitativní a kvalitativní výzkum psychoterapie a jednak na tendence k integraci v oblasti psychoterapie, k nimž se sám přiklání a které považuje za perspektivní.

Dílo není žádný „Handbuch“, který se po prolístování zařadí do knihovny, odkud se vytahuje, když člověk potřebuje nějakou specifickou informaci. Podstatné informace týkající se psychoterapeutických směrů a jejich představitelů jsou zde sice také důkladně zpracovány, ale současně je to kniha, která se dá s požitkem plynule číst jako zajímavé vyprávění zkušeného a sečtělého psychoterapeuta od začátku až do konce.

Výklad je oživen 26 fotografiemi významných psychoterapeutů, o nichž autor v knize pojednává. Srovnal jsem jeho výběr s výběrem 44 fotografií psychoterapeutů v 5. vydání mých „Základů psychoterapie“ (Portál, 2006). Ve 12 případech se náš výběr shoduje, v dalších se liší. Heim má navíc obrázky J. Charcota, A. Forela, E. Eriksona, A. Freudové, M. Kleinové, D. Winnicotta, J. Bowlbyho, J. Lacana, E. Fromma, M. Balinta, J. Watsona, B. Skinnera, H. Stierlina a J. Franka.

Na závěr doporučení našim psychoterapeutům, jak lékařům, tak psychologům: Kdo umíte německy, obstarejte si tuto knížku. Její četba vás obohatí i potěší.

Prof. PhDr. Stanislav Kratochvíl, CSc.